

28.01.2020

Nettverk fjord- og kystkommuners innspill til NOU 2012:12

Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn

Nettverk fjord- og kystkommuner er et tverrpolitisk nettverk som har 72 medlemskommuner, spredt langs kysten fra Nordkapp i nord til Farsund i sør. Våre medlemmer er vertskap for mer enn *to tredjedeler* av all oppdrettsproduksjon i Norge.

For NFKK er havbruk- og sjømatnæringene svært viktige, og vi er opptatt av å spille på lag med disse næringene. Vi ønsker å bidra til lokale arbeidsplasser og nasjonal verdiskaping, og medvirke til en sunn og klimavennlig matproduksjon.

Bærekraftig utvikling av naturbaserte næringer, som lakseoppdrett, er særlig avhengig av tilrettelegging og aksept i mange perifere lokalsamfunn og vertskommunene på kysten. Veksten som er ønsket, og som har stor nasjonal oppmerksomhet og prioritet, innebærer et gjensidig behov for å redusere sårbarheten og sikre mer attraktive og velfungerende bo- og arbeidsregioner langs kysten.

Økt sjømatproduksjon vil øke behovet for kompetente arbeidstakere som trenger lokalsamfunn med et godt skoletilbud, trygge skoleveier, gode barnehager, et rikt kulturliv, idrettsarenaer og kritisk samfunnsinfrastruktur m.m.

NFKK mener det er viktig at veksten i klimavennlig og sunn matproduksjon fra oppdrett fortsetter. Men veksten må være bærekraftig, både miljømessig, sosialt og økonomisk, og den må være tuftet på Norges naturgitte fortrinn. Utviklingen må ivareta lokale behov og minimalisere slitasjen på lokalsamfunnet. Bruken av naturressurser må være langsiktig og ivareta interessene til etterslekten.

Under følger våre overordnede kommentarer til utvalgets rapport:

NFKK viser til at en viktig konklusjon i rapporten er at verdiskapningen i distriktsnæringslivet har vokst sterkt de siste årene, og produktiviteten i næringslivet er nå høyest i de minst sentrale kommunene. På tross av dette er befolkningsveksten svak i distriktene.

Utvalget viser til at privat sektor i større grad enn offentlig sektor har bidratt til sysselsetting i distriktene de siste par tiårene. Dette er svært tydelig innen havbruksnæringen. NFKK er helt enig i at det viktigste for levende lokalsamfunn i hele Norge er et næringsliv som opprettholder nåværende- og skaper nye lønnsomme arbeidsplasser.

Sjømatnæringen har hatt en betydelig vekst de siste årene og nærmer seg prosessindustri og offshore leverandøring som Norges viktigste eksportnæring. Målt i volum har imidlertid eksporten knapt endret seg de siste årene, og veksten er i hovedsak drevet av høyere priser og svak krone.

Utvalget konkluderer med at svak fødselsbalanse og et sentraliserende flyttemønster forklarer det aller meste av den svake befolkningsutviklingen i distriktskommunene. Arbeidsplassutviklingen i næringslivet i distriktskommunene forklarer bare en liten del av den *svake befolkningsutviklingen*.

NFKK vil understreke følgende funn i fra Distriktsnæringsutvalget: *“En distriktpolitikk som bare er innrettet mot næringslivet vil bare ha en begrenset effekt på et synkende folketall med påfølgende aldring i befolkningen i distriktskommunene. En vellykket distriktpolitikk må også medvirke til en mer balansert utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor mellom sentrum og periferi, og i tillegg ha effektive tiltak som gjør det mer attraktivt å flytte til eller bli boende i distriktene.”*

NFKK viser til kommunens rolle for å bygge attraktive lokalmiljø. Dette må gjøres i nært samspill mellom kommunen og lokalt næringsliv. Samillet mellom næringslivets rolle for å bygge attraktive lokalsamfunn og kommunes rolle overlapper hverandre. For distriktskommuner, der næringslivet vokser i antall arbeidsplasser, må kommunene være attraktive som bosteder for å tiltrekke og beholde arbeidskraft og dermed oppnå befolkningsvekst.

Da er det bare rett og rimelig at kommunen også får en del av inntektene og fortjenesten næringslivet har av å være lokalisert i nettopp denne kommunen.

Under følger våre kommentarer til utvalgets forslag:

NFKK er i all hovedsak enig i vurderinger og forslag fra utvalget. Vi ønsker å spesifisere følgende sju punkter, som er knyttet opp til forslag fra utvalget:

1. Lokal beskatning av naturressurser

Utvalget anbefaler en rekke tiltak for å gjøre kommunesektoren bedre rustet til å legge til rette for næringsutvikling, i kapittel 9.12. NFKK er overordnet enige med utvalget.

Utvalget stiller følgende spørsmål: *Bidrar finansieringen av kommunesektoren i tilstrekkelig grad til næringsutvikling?*

NFKK mener at vertskommunene skal kompenseres for tilrettelegging av areal for naturressursnæringer. Vår erfaring, etter fem år med Havbruksfondet, viser at kommunene i større grad er positive til å legge til rette for vekst innen oppdrett. Samtidig har innbyggerne blitt mer positive, fordi de ser at kommunen får noe igjen for å være en slik tilrettelegger.

NFKK mener at oppdrettsnæringen må bidra i utviklingen av dette som gjenytelse for å drive produksjon av sjømat i den kommunale sjøallmenningen.

NFKK vil presisere at lokale skatteinntekter fra havbruk, vind- og vannkraft eller fra mineralnæringen ikke må miste sin motiverende kraft gjennom å inngå i kommunenes inntektssystem.

2. Infrastruktur er viktig for attraktive lokalsamfunn

Utvalget anbefaler en rekke tiltak for bedre infrastruktur og markedsavstand for næringslivet i distriktene, i kapittel 9.6 NFKK er overordnet enige med utvalget.

Utvalget stiller følgende spørsmål: *Hva betyr infrastruktur og markedsavstand for næringslivet i distriktene?*

God infrastruktur er avgjørende for utviklingen av levende lokalsamfunn og et livskraftig næringsliv i distriktene. Kysten er og vil bli viktig for norsk verdiskaping, for eksempel gjennom å høste av den blå

åker. Samtidig står transportinfrastrukturen langs kysten for fall. Sprekker, hull og farlige tunneler skaper store utfordringer for innbyggere og næringsliv langs kysten, og nesten all næringstransport langs kysten starter på en dårlig fylkesvei. Dette hullet i veien, med et vedlikeholdsetterslep på nær 600 milliarder, utfordrer trafiksikkerhet og hemmer bedriftenes konkurransekraft. En realisering av mulighetene i havrommet setter krav til at vedlikeholdsetterslepet hentes inn.

Sjøtransporten krever minimalt med infrastrukturinvesteringer sammenlignet med vei, og halverer fort utslippet når gods går fra vei til sjø. NFKK mener det må legges til rette for godsoverføring gjennom bedre incitament-ordninger og gjennom å styrke samspillet mellom lokalt næringsliv og havnene.

Videre må fergetilbudet bli sett på som en del av veinettet, og fergebilletten må bli sidestilt med bompengene som avløses av en mer rettferdig veiprisering. På steder der næringslivet er avhengig av et forutsigbart fergetilbud for å frakte for eksempel produkter ut til markedet, må det sikres et stabilt og forutsigbart tilbud med høy regularitet. Tilsvarende må persontransport ved bruk av for eksempel hurtigbåt og den vedlikeholdsfrie sjøveien bli sidestilt med kollektivtilbud man finner på vei og bane.

I dagens samfunn er tele- og datakommunikasjon like viktig som fysisk infrastruktur. Dette er viktig på områder som sikkerhet, næringsutvikling, offentlig tjenestetilbud og for den enkelte innbygger. Bredbånd er en samfunnskritisk infrastruktur - det har spesielt kommet til syne det siste året. Områder uten mulighet til raskt å kople seg opp til omverdenen sakker raskt akterut. Ikke er de attraktive bosteder, og næringsutvikling kan man glemme. Skolen i slike områder får ingen mulighet til å tilby moderniserte undervisningsformer. Det går et digitalt klaseskille mellom dem som er raskt på nett og dem som ikke er det.

NFKK er opptatt av at samfunnet må legge godt til rette for denne typen infrastruktur i hele landet. Slik kan hele Norge ta del i den digitale utviklingen. I dag oppleves det slik at også denne satsingen skjer i de sentrale strøk, og som en konsekvens av kommersiell tenking som hemmer og ikke fremmer distriktene og norske naturgitte fortrinn. Det må derfor på plass en betydelig økning i statlige midler til utbygging av digital infrastruktur i distriktene. Og det haster.

3. Lokalt eierskap styrker lokalsamfunnene

Utvalget anbefaler en rekke tiltak for å styrke og bedre lokalt eierskap fordi dette i svært stor grad har betydning for lokalsamfunnet, i kapittel 9.8 NFKK er overordnet enige med utvalget. Utvalget stiller følgende spørsmål: *Hvilken betydning har lokalt eierskap for næringslivet i distriktene?*

Lokalt eierskap har svært stor betydning for lokalsamfunnet. Våre medlemmer kjenner oppdrettsselskapene best, og innenfor denne sektoren er det færre lokalt eide selskaper i dag enn for 20 år siden. Dette påvirker kommunene. Myndighetene må i større grad legge til rette for nye lokale arbeidsplasser basert på norsk sjømat, gjennom blant annet produktutvikling, mer videreforedling og bedre markedsadgang for bearbejdede produkter.

NFKK mener at lokal tilstedeværelse også gir bedre legitimitet og mer lokale ringvirkninger.

Vi har tidligere ment at praksisen ved salg av nye konsesjoner innen oppdrettsnæringen bør revurderes. Det kan være formålstjenlig for de mindre, lokalt eide selskapene å gå fra å eie en konsesjon til å leie en konsesjon. Verdien på en konsesjon vil naturlig nok gå ned, men dette kan åpne for flere mindre og gjerne lokale og yngre aktører innen denne næringen.

4. Den grønne omstillingen skjer i distriktene

Utvalget anbefaler en rekke tiltak for at næringslivet i distriktene skal ta del i den grønne omstillingen, i kapittel 9.5 NFKK er overordnet enige med utvalget.

Utvalget stiller følgende forslag: *Hvilke utfordringer og muligheter møter næringslivet i distriktene som følge av grønn omstilling?*

Norge skal frem til 2030 og 2050 omstille seg i tråd med forpliktelsene i Paris-avtalen. Dette setter krav til nytenkning og nye prioriteringer. Omstilling til lavutslippssamfunnet medfører endringer for både by og land. Med verdens nest lengste kystlinje ligger mange muligheter i fjord- og kystkommunene. Naturressurser som vann, vind og naturlige forutsetninger gitt av Golfstrømmen gjør at fjord- og kystkommunene vil være viktige bidragsyttere i den grønne omstillingen vi står overfor.

Utvalget skriver at norsk fornybar kraft i stor grad produseres i distriktene. Mer elektrifisering innenfor blant annet havbruk og maritim næring vil være positivt for norske kraftprodusenter, samtidig som det vil medføre reduksjon i klimagassutslippene. NFKK vil understreke at elektrifisering av dagens havbruk er viktig og bør foretrekkes framfor å flytte oppdrett på land, som vil ha betydelig større klimagassavtrykk enn dagens produksjon.

Det er behov for at det legges til rette for ladeinfrastruktur for personbiler i hele landet. Samtidig ligger mange av fergekaiene i Norge på steder der dagens nett ikke vil takle lading av ferger. Dette innebærer at ledninger og transformatorer i distribusjonsnettet ikke er dimensjonert for det høye effektbehovet fergelading krever. For å bygge sterke bo- og arbeidsregioner må distriktene også være med på det grønne skiftet, herunder må det legges til rette for et bedre utbygd kraftnett og godt tilpasset kollektivtilbud, herunder klimavennlige ferger og hurtigbåter

5. Kompetanseøkning i distriktene

Utvalget anbefaler en rekke tiltak for sikre næringslivet i distriktene bedre tilgang på kompetent arbeidskraft, i kapittel 9.3. NFKK er overordnet enige med utvalget.

Utvalget stiller følgende spørsmål: *Hvordan sikre næringslivet i distriktene tilgang til kompetent arbeidskraft*

Utvalget viser til at strukturreformen som er gjennomført innen høyere utdanning, vil kunne bidra til ytterligere sentralisering av utdanningsinstitusjonene, ved at utdanningstilbud i distriktene blir lagt ned. NFKK viser spesielt til utfordringene på Helgeland.

NFKK mener at de høyere utdanningsinstitusjonene bør pålegges å opprette campus i distriktene som er relevant for næringslivets kompetansebehov ut over dagens campus-struktur. Det bør også legges til rette for flere etter- og videreutdanningstilbud og distribusjon av utdanning gjennom digitale plattformer. NFKK mener for øvrig at det er svært viktig å videreutvikle og styrke det desentraliserte utdanningstilbudet.

6. Større selvråderett

Utvalget anbefaler en rekke tiltak for å styrke og bedre planarbeidet, i kapittel 9.11. NFKK er overordnet enige med utvalget.

Utvalget stiller følgende spørsmål: *Virker plansystemet hemmende for lokal næringsutvikling?*

NFKK viser til at utvalget slår fast at kommunene er viktige bidragsyttere til næringsutvikling og verdiskapning i hele landet. Plan- og bygningsloven er ett av kommunenes viktigste verktøy i

forvaltningsrollen. Det er behov for bedre planprosesser knyttet til kyst og hav, og dette kan blant annet løses ved at kommunene tidligere involveres i arbeidet med marint vern.

Utvalget viser til planavklaringer som trekker ut i tid, fordi svært mange ulike instanser skal høres og involveres. Det er en merkostnad for næringslivet og et hinder for næringsutvikling, verdiskaping og arbeidsplasser i distriktene. I verste fall kan mindre distriktskommuner risikere å miste en viktig bedriftsetablering. NFKK mener at kommunene bør gis større selvråderett over slike prosesser.

7. Differensiert arbeidsgiveravgift

Utvalget redegjør for hvordan differensiert arbeidsgiveravgift bidrar til å fremme næringsutvikling og anbefaler en rekke tiltak i kapittel 9.4. NFKK er overordnet enige med utvalget.

Utvalget stiller følgende spørsmål: *Bidrar differensiert arbeidsgiveravgift til å fremme næringsutvikling i distriktene.*

Utvalget understreker at differensiert arbeidsgiveravgift er et viktig virkemiddel for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål og bør videreføres. Utvalget peker allikevel på endringer i flyttemønstre blant annet som følge av økt digitalisering. NFKK vil sterkt understreke viktigheten av at dagens ordning med differensiert arbeidsgiveravgift må videreføres.

Avslutning

Vi henstiller regjeringen om å legge frem tiltakene fra distriktsnæringsutvalget i en stortingsmelding. Det må en helhetlig tilnærming til for å løfte distriktene, i oppfølgingen nytter det ikke å plukke enkelte forslag fra utvalget, men tilnærmet samtlige bør iverksettes for å legge til rette for attraktive bo- og arbeidsteder rundt i hele landet. U

Utvalgets forslag må for øvrig suppleres med de mange gode forslagene som er fremmet av demografiutvalget gjennom NOU 2020:15 «*Det handler om Norge*».

Utvalgets forslag fremstår som utopi sammenlignet med dagens praksis. Konsekvensene hvis vi ikke fører en mer aktiv distriktpolitikk er at bygdene fraflyttes, det gjør det vanskelig å høste fra sjø og natur.

NFKK mener at det må tas hensyn til det totale samfunnsregnskapet, spredt bosetning har en kulturell og sosial egenverdi for landet og er også viktig for å utnytte den næringsmessige kompetanse.

Med vennlig hilsen

Ole L. Haugen

Styreleder, Nettverk fjord- og kystkommuner
Ordfører, Hitra kommune
Mobil: 905 78 433